

fat. 2/2-66

Sodankylä No. 34

SODANKYLÄ MUTENIA SAULAHDENAAPA
kaivauskertomus v:lta 1965

Ari Siiriäinen

SODANKYLÄ Mutenia Saulahdenaapa

Pitäjä: Sodankylä

Kylä: Mutenia

Tila: Metsäkarppinen, Rn:o 2³

Om.: Kemijoki Oy

Kertomuksen liitteet:

karttaliitteet 1-3

valokuvat ff. 30975-76

Löydökset:

KM Kansat. os. sgr 5005:1-12 (Carpelan 1964)

KM Esihist. os. 16863:1-152 (Siiriäinen 1965)

Löytöpaikan sijainti, topografia ja kasvillisuus selostettu Chr. Carpelanin lappalaisperäisten muinaisjäännösten inventointi- ja tarkastuskertomuksessa v:lta 1964 (Kansat. os.:n ark.:ssa) s. 39 ja seur

Muinaistieteellisen toimikunnan Kansatieteellisen osaston toimeksiannosta Sompion Lapin lappalaisperäisiä muinaisjäännöksiä v. 1964 inventoinut fil. lis. Christian Carpelan nimitti Saulahdenaavaksi lyhyen ja matalan, 55.00-25.00 - suunnassa kulkevan moreeniselänteen, joka sijaitsee Pohjois-Sodankylän Sompiojärven länsipuolella, n. 350 m:n päässä sen rannasta. Selänteellä kasvaa havupuita; metsä työntyy kapeana niemekkeenä aavalle luoteesta, jonne maasto kohoaa Suojelusvaaraksi.

Saulahdenaavan selänne kiinnosti Carpelania sillä mahdollisesti sijaitsevan lappalaisasuinpaikan tähden. Asuinpaikkaa osoitti kuusi ilmeistä asuntokuoppaa (kuopat a-f, ks. Carpelanin kert.:n karttaliite 2)¹⁾.

1) Lokan tulevan tekojärven alueella suoritettujen muinais- ja kansatieteellisten inventointitöiden yhteydessä on havaittu miltei jokaisella suomaastosta kohoavalla kuivalla maastokohdalla erilaajuisia ja -syvyisiä kuoppia ja painaumuksia. Näitä on syystä pidettävä ihmillisen toiminnan aikaansaamina - kuten Carpelan on thänyt liittäessään ne inventointikertomuksiinsa - ja osa on kaivauksin tällaisiksi saatettu osoittaakin (Juikenttä, Riitankirämiä); nämä ovat kodan-

Tehdessään kesällä 1964 pari koekuoppaa Saulahdenaavan harjanteelle totesi Carpelan sen korkeimmalla kohdalla asuinpaikan, jonka saattoi todeta koekuopista löytyneiden kvartsi-iskosten perusteella (sgr 5605:2-10). Kesällä 1965 sai allekirjoittanut Muinaistieteelliseltä toimikunnalta tehtäväkseen suorittaa tutkimuksia Lokan tulevan tekojärven alueella. Saulahdenaapa - kvartsien löytökohta sijaitsi padotuskorkeudella, 245 m ymp. - kuului ohjelmaan; työt suoritettiin 12.7.1965.

Kaivausalue (5 x 3 m; 1 m²:n ruudutus, ruudut D-F:5-9) sijaitsi kuoppien a ja c eteläpuolella harjanteen tasaisen laen pohjoisosassa (karttaliitteet 2 ja 3).

M a a p e r ä oli moreenia, jonka perusaines oli karkeaa hiekkaa ja jossa oli hyvin runsaasti graniitti- ja pakkasrapautumisen kautta lohjenneita (ks. s.3) liuskemaisia porfyryrilohkareita. Hiekka oli vaaleaksi huuhtoutunutta paksun määtäisen sammal-varpuhumuksen alla. Tämän lyijyhiekan - jonka paksuus lohkareiden välissä vaihteli - alla hiekka oli tummaa, paikoin ruostepitoista ja kovaa. Vaalea kerros oli alueen länsiosassa, etenkin r:ssa D:5-6, punertavaa (palanutta), samoin r:ssa E:9. Erikoisen tiheässä oli moreenin lohkareita kaivausalueen itäreunassa, r-rivissä F.

L ö y d ö t . Kiinteitä löytöjä ei tehty, mahdolliset liesikivet jäivät kaikenkokoisten moreenilohkareiden seasta erottumatta. Irtai-

sijoja. Syviä kuoppia pidetään pyyntikuoppina ja niitähän ne saattavat ollakin. Mutta on kuitenkin otettava huomioon mahdollisuus, että ne olisivat syntyneet luonnon vaikutuksesta l. olisivat ns. kuolleenjään kuoppia (Akmeelinkummut 1-3, Saulahdenaapa, Painokumpu), joita on syntynyt jääkauden aikana jään reunan peräytyessä ns. kuolleenjään kappaleiden sulaessa ja niiden päälle kerrostuneen maan romah- taessa kuopaksi. Tällaiset erisuuruiset kuopat ovat yleisiä maamme glasigeenisissä muodostumissa (mm. harjuissa).

mia löydöksiä tuli vain pienesineitä (keramiikkaa eikä vars. kiviesineitä ei löytynyt):

Kvartsiesineitä	35	kpl
kvartsi-iskoksia		"
kvartsisäleitä	18	"
piiesineitä	1	"
pii-iskoksia	1	"
kvartsiittiesineitä	2	"
kvartsiitti-iskoksia	11	"
kvartsiittisäleitä	1	"
liuskeiskoksia	3	"
liuskesäleitä	1	"

Esinelöydöt jakautuivat tasaisesti r-rivien D ja E ruutuihin, rivin F ruuduista tuli kustakin vain yksi tai kaksi esinettä; täällä moreenin lohkarieet olivat tiheämmässä.

Esineiden valmistukseen on kvartsin ohella käytetty myös piitä (KM 16863:55) ja kvartsiittia (:27, :125)¹⁾. Iskoksia on luonnollisesti näistä samoista raaka-aineista, mutta myös kivilajista tai -lajeista, joita olen luettelossa nimittänyt liuskeeksi (:14, :131, :140, :147). Itse asiassa kysymyksessä on heterogeenisen näköinen ryhmä liuskemaisia porfyyrirakenteisia tiiviitä kivilajeja, joissa kirkkaat, pienet (kvartsi-?)hajarakeet ovat harvassa. Lohkareita tästä kivilajista oli maaperän moreenissa hyvin runsaasti. Nämä olivat tiheästi eri suuntiin rakoilevia pakkasrapautumisen johdosta²⁾.

1) materiaali saattaa olla myös ns. helleflintaa tai tiivistä leptiittiä.

2) mekaaninen veden toistuvasta jäätymisestä ja sulamisesta johdettu kivien rapautumisilmiö, joka edellyttää lämpötilan tiheätä vaihtelua 0-asteen kummankin puolin. (näyte KM 16863:149)

Pakkasrapautumisen tuloksena syntyneet teräväsärmäiset "iskokset" muistuttavat erehdyttävästi ihmiskäden aikaansaamia todellisia iskoksia, joten viimeksimainittujen erottaminen luontaisista "iskoksista" oli erittäin hankalaa. Edellisenä kesänä tutkimani^{ssa} lähellä sijaitsevan Kotakenttä 1:n aineistossa tästä liuskemaisesta porfyyristä iskok-
~~x~~ tyt esineet ja iskokset olivat yleisiä (KM 16316:1-169), mutta täällä itse esineet sekä selvät säleet ja iskukuhmut iskoksissa osoittivat, että kysymyksessä on todella arkeologia kiinnostava aineisto.

Saulahdenaavan esineistössä esiintyvä ensiluokkainen retusointi, prismaattiset säleet hallitun iskentäteknikan osoittajina sekä tyyppillinen neoliittinen piikaavain (16863:55) osoittavat, että asuinpaikka on k i v i k a u t i n e n . Nämä samat piirteet yhdistävät asuinpaikan Kotakenttä 1:een; nämä kaksi löytöpaikkaa ovat eittämättä samanikäisiä ja muodostavat Sompion Lapin toistaiseksi vanhimman (neoliittisen) kulttuurikerrostuman.

Vaakituksessa käytettiin kiintopisteenä maakiveä (merkitty karttaliitteelle 2), jolle lukema koneelta oli 215. Kp:n korkeus oli n. 244,5 m ymp.

Helsingissä tammikuun 14 pnä 1966

Ari Siiriäinen

Ari Siiriäinen, hum. kand.

ote Kemijoen vesistö-säännöstelykartasta lehti 3742 04 D (1:10 000)

A. Siiriäinen 1965

liite n:o (1)

SUOJELUSVAARA

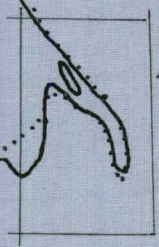
Sompiojärvi

255
250
245
244

518

7556

Liite 2

Sodankylä Mutenia

Saulahdenaapa

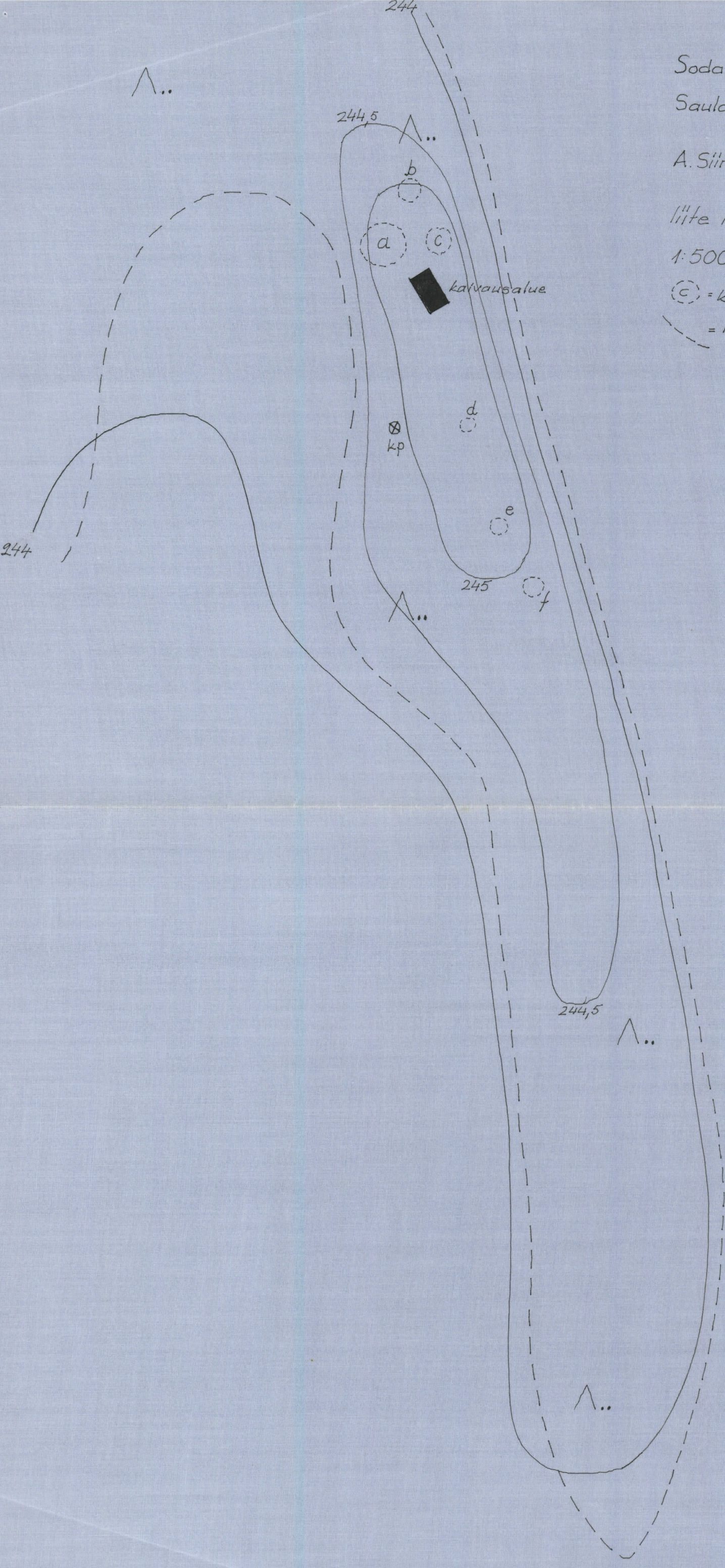
A. Siiridäinen 1965

liite n:o ②

1:500

⊙ = kuopanteet

- - - = nevan raja

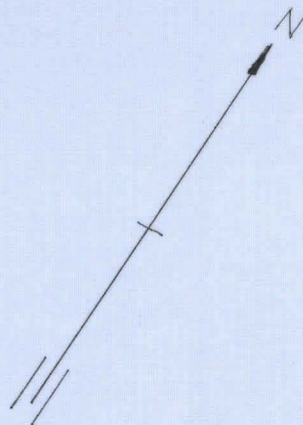
Sodankylä Mutenia Saulahdenaapa

A. Siiriäinen 1965

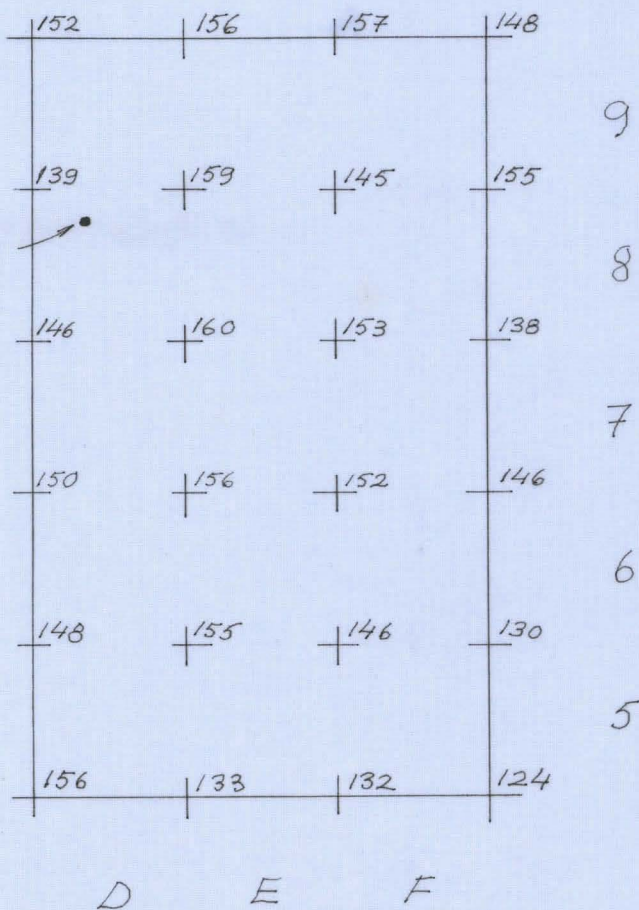
1:50

liite n:o ③

luvut = pintavaakitus

hiilinäyte humus-
kerroksen alapin-
nasta
(KM 16863:152)

f. 30975

Kaivaustyötä aloitetaan.
Taustalla osa Nattas-
tuntureita.
Valok. etelästä.

f. 30976

Kaivaus käynnissä
Sääskiparven avusta-
mana.